

RAFA GIL

«PAÍS I ESTAT: LA QÜESTIÓ VALENCIANA», L'ÚLTIM ASSAIG D'ALFONS CUCÓ

De pura relatione

Alfons Cucó (València, 1941), historiador, assagista, senador, nacionalista residual del PSPV-PSOE i uns quants càrrecs derivats de l'activitat política. Amb *País i Estat: la qüestió valenciana* fa una reflexió en solitari sobre el cas valencià des d'una nova perspectiva: la de les seues relacions amb l'estat espanyol.

M. Alberola

Parle'm del motiu del títol, senyor Cucó. «Per què País i Estat: la qüestió valenciana?»

—Per una raó ben simple. Perquè, normalment, els llibres d'assaig que han intentat establir un model sobre què és aquesta societat i com es planteja nacionalment la qüestió valenciana, jo entenc que s'han fet sense finestres a l'exterior: analitzant la societat valenciana en ella mateixa, com si s'estiguera en una campana pneumàtica. I, a partir del segle XVI, i especialment en els dos últims segles, el XIX i el XX, hi ha una relació claríssima entre la societat del País Va-

lència i la societat del món que l'envolta, amb l'estat.

—*L'estat espanyol.*

—Sí, sí. El llibre màxim que fins ara s'ha escrit sobre la qüestió valenciana, *Nosaltres els valencians*, fa pràcticament això. Fa un examen polític i sociològic de la nostra qüestió basada en ella mateixa. I la societat valenciana és un fenomen molt complex, amb unes relacions molt clares amb l'estat del qual forma part. Per tant, entenc que la qüestió valenciana només es pot interpretar com una interrelació entre l'estat i el país.

—*Vegem les intencions del llibre.*

—La intenció de l'assaig és la d'establir un determinat model —un model prou diferent al de Fuster— que parteix d'una visió fusteriana, perquè jo sóc un home que per generació pertany a la dels fusterians, però que al llarg de molts anys de meditació n'ha tret una sèrie de variants, d'aquell llibre publicat fa més de vint-i-cinc anys.

—*El seu fusteranisme és només generacional, pel que diu.*

—Jo tinc unes referències en el temps i en l'espai molt pròximes a les de Fuster. Sense l'obra de Fuster jo no existiria amb el meu pensament actual. Si m'haguera de definir, seria com un fusterià crític que té, com has vist, una diferència de punts de vista de partida amb Fuster.

—*Sintetitze'm els capítols del llibre, si no li fa res.*

—La tesi és aproximadament la següent: l'estat espanyol, des de la seua fundació oficial —des de les Corts de Cadis i la Constitució del 12—, és un estat tremendament afrancesat. Basat sobre uns mòduls assajats anteriorment a l'estat francès, com són el centralisme i l'unitarisme, que han funcionat amb una extraordinària eficiència. Això ha tingut molts resultats, sobretot l'anorreament de les nacionalitats no franceses. ¿Què passa amb els occitans avui? Són un mer record del que han estat històricament. ¿Què ha passat amb els bretons? Exactament igual. ¿Què passa amb els catalans del sud de França?

—*Però ací el jacobinisme no ha tingut les mateixes conseqüències.*

—Efectivament. L'estat centralista i unitarista —l'estat jacobí, com tu dius molt bé— que ha funcionat a Espanya ha estat ineficaç. En primer lloc, les forces socials que han actuat en cadascun dels dos estats han estat diferents. A França, l'estat va funcionar amb una extraordinària capacitat d'integració; integració que comportava sempre una modernització. A Espanya, els mecanismes amb què l'estat modern aglutina

les diverses nacionalitats no funcionen igual.

—*¿Com integra i modernitza França?*

—Per un costat, amb l'administració.

L'administració funciona de manera uniforme i dóna agilitat a l'estat, i, per tant, modernitza. A Espanya, és obvi que no. El mateix vocabulari castellà ha donat tota una tipologia d'individus que són *ce-santes*, *enchufados* i *paniaguados*, això que Galdós reflectia tan bé a les seues novel·les. L'eficàcia de l'administració francesa mai no ha estat seguida per l'administració espanyola; per tant, els canals de modernització no han estat mai els mateixos.

Per un altre costat, amb l'escola. França ha fet una escola tremendament eficient, la qual ha fet funcionar la cultura cartesiana i la cultura francesa d'una manera meravellosa. Gràcies a això ha aconseguit l'idioma i unes determinades coordenades mentals. L'escola espanyola coetània no té res a veure amb això. Jo cite, com exemple, *La barraca* de Blasco Ibáñez, escrita a finals del XIX, on els xiquets a penes entenen allò que els diu el mestre.

I la tercera força d'integració és l'exèrcit. França aconsegueix el segon imperi mundial, després del britànic, a través d'un exèrcit victoriós i una campanya neoimperial i neocolonialista. ¿Quin és l'exèrcit espanyol de l'època? L'exèrcit derrotat a Cuba i a Filipines. L'exèrcit que el mateix Blasco descriu com un exèrcit de «fantasmas de hambre y de espectros de la fiebre». Un exèrcit en regressió, limitat a fer de gendarme dels governs conservadors de torn.

—*Aquestes forces d'integració, ¿no han funcionat per atzar en el cas espanyol?*

—Hi ha una sèrie de resistències al funcionament de l'estat unitarista-centralista, que es donen en el temps i que després van adquirint una certa força en distints àmbits de l'estat espanyol. Alguns erudits de l'època, com Agustín Xaho, expliquen la primera guerra carlina com una insurrecció dels bascos, més enllà dels problemes concrets de legitimitat dinàstica. Això serà un model, que a Euskadi comença d'una determinada manera. I un altre model és el català. Hi ha uns punts de resistència a l'interior de l'estat. I a partir d'ací és com jo instal·le el cas valencià dins aquest context.

—*Vostè a què...*

—Una de dos: o ens parlem de tu o ens parlem de vostè, com a senyors de la Lliga.

—*De la Lliga Regional.*

—No puc admetre la diferència de tractament.

—*No hi ha discussió. ¿A què atribuei-*

xes que, calcant el patró, el resultat siga tan diferent?

—A una diferència en la força social de la base. No existeix una burgesia espanyola similar a la francesa. Ni una revolució.

—*Tornem a la diversitat de respostes al centralisme espanyol.*

—Hi ha un escrit molt curiós de Sabino Arana Goiri, de finals del XIX, que diu: «los catalanes quisieran que todos los demás españoles establecidos en la región hablasen catalán. Para nosotros sería la ruina que los maketos establecidos en nuestro territorio hablasen euskera». Aquesta és la diferència: per a uns, els catalans, és català tot aquell que s'assimila a les pautes culturals; i per als altres és una qüestió racial.

Dins del cas català, hi ha dues maneres bàsiques d'entendre la qüestió. D'una banda, el model Prat de la Riba, en què no hi ha una definició de les relacions Catalunya-estat, sinó que es limita a l'afirmació de la nacionalitat catalana. És el model que ha seguit la dreta catalana: hi ha un ascendent molt directe entre Prat de la Riba i Jordi Pujol. I de l'altra, un altre model que diu que el drama de Catalunya només es pot entendre i arreglar a través d'una determinada mo-

«Entre la burgesia del Marqués de Campo i la cimera d'Oriola no hi ha cap diferència».

na. Barcelona, en gran mesura, ha creat Catalunya. Si fèiem abstracció del que significa Barcelona dins el pes de Catalunya, ens trobaríem amb Occitània, on no hi ha una ciutat capaç de coordinar i de vertebrar el territori. En aquest sentit, els models valencians han estat del tot occitans i no catalans. València no ha tingut mai capacitat de vertebració. Això és bo i és roí perquè no ha donat un model de país internament coordinat. I és bo perquè ha sigut la província de València la que ha creat l'àmbit d'actuació d'un determinat tipus de burgesia, la del Marqués de Campo.

—Però, ¿n'hi ha o no, de burgesia?

—Els científics socials hi han discutit molt, sobre el cas. Hi ha una burgesia, però és una burgesia nacional espanyola.

—¿Encara ara?

—Encara. No hi ha massa diferències entre la burgesia del Marqués de Campo i la cimera d'Oriola. Plantegen els seus problemes a escala espanyola, encara que creen la Renaixença. La Renaixença de Llorente és la Renaixença que va crear Campo. És una categoria històrica per a marcar les relacions amb l'estat. Això, Llorente ho sintetitza declarant-se partidari d'un «regionalisme prudente dentro del espanolismo entusiasta». Aquests comportaments no han variat massa en els últims 150 anys.

—Però, posteriorment, no tota la dreta ha estat del Marqués de Campo.

—Jo he intentat abordar la problemàtica del valencianisme de dreta en el llibre: els casos de Soriano Bueso, Adlert-Casp i Martí Domínguez, que intenten un moviment que no cristal·litza per la falta de suport de l'Església. Pensa que Pujol no s'explica sense Montserrat. També hi ha la ruptura de Fuster amb aquest món, en aquella polèmica de Serra d'Or...

—En la qual tu firmaves contra Fuster.

—Jo tenia 19 anys, era un *teen-ager* i no tinc per què justificar-me. És la primera volta, en aquest fet, que per una posició de veure qui manava en el *cotarro* local, Fuster fa un escàs servei al país. Trencava amb la possibilitat embrionària d'un moviment nacionalista que anava més enllà de l'esquerra. Això va donar, com a conseqüència, la poc afortunada frase de Fuster «El País Valencià serà d'esqueres o no serà», quan un país no pot ser ni de dreta ni d'esquerra, sinó que és una cosa molt complexa i interclassista, i quan, si només un sector dona suport a un programa de recuperació nacional, el país no funciona. □

dernització de l'estat espanyol. És la línia que deriva del federalisme de Pi i Margall, però que a partir d'Almirall es defineix millor i en Rovira i Virgili té el seu teòric màxim.

—*I que també té ascendents directes.*

—Exacte. No és casualitat que el PSC s'haja proclamat federalista.

—*Passem al cas valencià.*

—La nostra és una societat nacionalment poc estable, entre altres coses perquè és una societat mestissa des del principi. Mestissa en el sentit que cohabitaven, en primer lloc, musulmans i cristians, i després pel sistema de repoblament, que és binacional: una cultura catalana majoritària, però sempre una cultura castellano-aragonesa present. Una societat poc estable, les classes dirigents de la qual, a partir sobretot dels començaments del XVI, estaran sempre molt prop del dinamisme de l'estat.

—*La situació actual del País Valencià, per tant, ¿és espontània o és per coacció?*

—En història res no és plenament espontani ni res no és plenament coactiu. Si algú fera un llibre que fóra «L'espanyolisme al País Valencià», aquest llibre seria l'Enciclopèdia Espasa, quant a volums vull dir. No és casualitat que la gent

s'emocione cantant «Para ofrendar nuevas glorias a España» o «Per a ofrenar noves glòries a Espanya»: l'espanyolisme, que és una cosa que Azzati ja posava molt en relleu, ha fet impacte en la gran massa de valencians. És un fet molt ben acreditat històricament. Difícilment podríem trobar antiespanyolisme, ja ho deia Fuster.

—*En canvi, Maians qualificava els castellans com «gente enemiga de todo el género humano»...*

—Sí, sempre es pot espigolar. Però són sectors molt minoritaris. El país encara manté una determinada virtualitat. A banda de la resistència que hem dit abans, hi ha hagut una resistència antropològica. El país, encara avui, manté unes coordenades autòctones importants. Això és veritat si ens apartem dels models urbans i ens acostem als rurals. Com més gran és el grau de ruralització, més gran és el grau de resistència antropològica a les coses que han vingut de l'estat. I que han vingut per coacció.

—*¿Aquesta dicotomia rural/urbà té alguna relació amb la de Catalunya?*

—Barcelona és la capital d'un país i València no és la capital d'un país. O dit d'una altra manera: la Catalunya contemporània no s'explica sense Barcelo-